

Rapport fra besøk i Sør- Afrika

Gender Advocacy Programme (GAP)

Cape-Town, 12-23 november 1997

av

Björg Skotnes*

Kvinneuniversitetet Nord

8066 Nordfold

*Takk til Marit Stemland for gjennomlesning og gode forslag til forbedringer

Rapport fra besøk i Sør - Afrika

-GAP- november 1997

Innhold

Bakgrunn og formål med turen.....	side 1
Besøk hos GAP.....	side 2
Ilita Labantu-vold mot kvinner.....	side 3
Media Watch.....	side 4
Besøk i Atlantis.....	side 5
Self-Employed Women's Union.....	side 6
University of Western Cape.....	side 7
DELTA.....	side 8
Workshop Social Planning- KUN.....	side 10
Konklusjoner.....	side 11

Rapport fra besøk i Sør Afrika

-Gender Advocacy Programme (GAP), november 1997-

Etter sammenbruddet for apartheidregimet i Sør Afrika er landet nå inne i en spennende, men vanskelig oppbygging av et nytt demokratisk samfunn. Mange kvinner engasjerer seg for at kvinnespørsmål skal inn i samfunnsdebatten.

Kvinneuniversitet Nord besøkte landet etter invitasjon fra Fellesrådet for Afrika. Fellesrådet ønsket KUN som faglig partner til en av sine samarbeidsorganisasjoner, Gender Advocacy programme. Fra KUN reiste Marit Stemland og Bjørg Skotnes, og fra Fellesrådet Sissel Tøve Olsen. Besøket ble gjennomført i Cape Town 13- 22 november -97.

Rapporten fra turen er tredelt; i innledningen presenteres bakgrunn og formål med turen, hoveddelen beskriver kronologisk aktivitetene, seminarer og besøk under oppholdet. Avslutningsvis gis konklusjoner om resultater av besøket og tanker om videre samarbeid mellom GAP og Kvinneuniversitet Nord.

Bakgrunn og formål med turen

Målet med turen var mangesidig. Vår hovedoppgave var å bli kjent med og å knytte kontakt med GAP for å finne samarbeidsområder mellom KUN og GAP. Vi ønsket også å få et generelt innblikk i Sør Afrikanske kvinners situasjon og vi ønsket å få kunnskap og kontakt med andre kvinneorganisasjoner i Cape Town området.

Kvinneuniversitetet har arbeidet med et vidt spekter av spørsmål som er viktig for kvinner, spesielt i Nord Norge. KUN jobber også internasjonalt, på Nordkalotten og i Nord-Sør sammenheng. Dette er et felt vi gjerne vil videreutvikle. Vi er avhengig av å ha kunnskap om hvordan andre kvinner utenfor vårt eget land lever for å kunne gjøre et godt arbeid lokalt og nasjonalt. Vi trenger å lære om deres mål og metoder og få innblikk i deres levekår og posisjon i samfunnet. Og vi må ha kontakt med kvinner i Sør for å få korrektiv til vår forståelse av verden slik at vi jobber *med* og ikke *mot* kvinner i andre land. Vi tror også vi kan bidra med våre erfaringer fra kvinners liv i Norge og på slik gjøre internasjonalt samarbeid til felles nytte og støtte.

Vi var blitt bedt om å holde en «workshop» om samfunnsplanlegging i kvinneperspektiv - et område KUN har arbeidet relativt mye med tidligere. Forberedelsene til turen gikk bl.a. ut på å lage denne presentasjonen slik vi antok den passet best mulig i en Sør Afrikansk sammenheng. Dette arbeidet ble gjort med noe for liten tid fordi Bjørg Skotnes var nyansatt i jobben på Kvinneuniversitetet. Det øvrige forberedelsesarbeidet, som besto i å legge opp dagsordenen for besøket samt ordne det praktiske med reise og opphold, ble gjort av Ingunn Limstrand. Den aller siste tiden deltok også Marit Stemland og Bjørg Skotnes i dette arbeidet.

Etter å ha sendt ut en pressemelding om turen vår ble vi kontaktet av NRK Nordland og Bjørg ble intervjuet i radioen før turen. Under oppholdet ble Marit intervjuet av Radio Salten og Marit ble også intervjuet av lokalradioen da hun kom hjem.

Under besøket tok Marit seg av de generelle presentasjonene av Kvinneuniversitetet og dets arbeid, mens Bjørg fylte inn med bl.a. erfaringer fra kvinnepolitisk arbeide i Norge. Ellers fremgår arbeidsfordeling av beskrivelsene for hver dag av besøket. Vi hadde med en

del skriftlig materiell bl.a. KUNs brosjyre «Democracy and Planning» og «Annual report 1996», «Cookbook for grass-roots planning», og Likestillingsrådets «Minifacts on gender equality» fra 1997. Dette materialet ble delt ut på seminarer og under våre besøk hos ulike organisasjoner.

Torsdag 13.november. Ankomst Cape Town

Slitne, men ved godt mot landet vi på flyplassen i Cape Town i 1500 tiden. Vi ble mottatt av Rosieda Shabodien som er leder av Gap og Grischelda som var engasjert av Gap til å ta seg av oss under vårt besøk i Sør Afrika. De kjørte oss til leiligheten vi skulle bo i og vi tilbrakte resten av dagen der. Leiligheten var stor og fin med en nydelig hage og svømmebasseng.

Fredag 14. November - besøk hos GAP

Første del av dagen var satt av til møte i GAPs lokaler for å bli kjent med organisasjonen og deres ansatte.

Gap ble etablert i 1993 og har 6 ansatte og et styre på 10 kvinner. Organisasjonen har som mål å være bindeleddet mellom «grassrotkvinner» og offisiell politikk og lovgivning.. Roseidea la i sin presentasjon vekt på problemer knyttet til å bringe kvinners stemme inn i politikken. Som organisasjon har GAP et langsiktig mål om å arbeide *sammen med* kvinnene, mens i den nåværende fasen jobber de i realiteten på *vegne av* grassrotkvinner. Sør Afrika er et land i hurtig endring og utfordringen for GAP er å informere kvinner om disse endringene og i påvirke endringene slik at kvinners interesser blir ivaretatt. GAP har ulike metoder og strategier i sitt arbeid. I forholdet til myndighetene knytter de både allianser i noen spørsmål og er i opposisjon i andre. Hovedoppgaver for neste år er å konsolidere samarbeidet med andre organisasjoner og definere strategi for videre arbeid.

Etter Roseideas innledningen fulgte de andre ansatte opp med en presentasjon av sine arbeidsområder. Arbeidet er organisert etter arbeidsmåte og ikke tema.

Michelle hadde oppgaven som lobbyist. Hun skal drive påvirkning overfor myndighetene på de ulike områdene GAP jobber med. Hennes innledning dreide seg om kvinner i politikken i det nye Sør Afrika. Omlag 30% av representantene i parlamentet er kvinner og landet ligger dermed på verdenstoppen når det gjelder kvinnerepresentasjon. Det viser seg at det ikke nødvendigvis følger makt med disse posisjonene. I parlamentet blir kvinnespørsmål nedprioritert og delvis latterliggjort. Erfaringene med å være kvinnelig parlamentariker er så negative at 80% av kvinnene ikke ønsker å bli gjenvalgt ved neste korsvei. Mange mener de har opplevd en prosess av «disempowerment» - dvs. deres personlige og politiske makt har blitt *reduisert* i parlamentet i løpet av perioden

Michelle kom også innpå temaet vold mot kvinner hvor hun fortalte om en konferanse som GAP hadde arrangert sammen med «Rape Crisis». En av hovedsakene på konferansen hadde vært å øke antall kvinnelige politifolk slik at kvinner som anmelder vold og voldtekt kunne bli møtt med respekt og få en god behandling. I denne problematikken inngår også opplæring av hele politistyrken slik at de får kunnskap om kvinner og vold og kan opptre

sensitivt. Det andre hovedområdet på konferansen var finansieringen av krisesentre. Konferansen synliggjorde sitt budskap gjennom «Take the night back- aksjon» - ta natta tilbake.

Vainola presenterte hvordan GAP hadde arbeidet mot regjeringens forslag om nedskjæring av barnetrygd. Forslaget går ut på en reduksjon av støttebeløp, en innskrenking i hvilke barn som kan motta trygd (avhengig av barnas alder og familiens inntekt) og prinsippet om at bare ett barn per familie kan motta barnetrygd. Regjeringens begrunnelse for forslaget var at den nye barne trygden ble mer målrette mot de som virkelig trengte den og at landets økonomi ikke tillot en mer universell støtte til barnefamilier. GAP hadde engasjert seg sterkt i spørsmålet og protestert mot nedskjæringer, gjennom offisielle høringer og protestmarsj. De ønsket større kake å fordele. De mener at lavere støtte betyr at flere barn må leve på gate, mer barnearbeid og at barn blir tvunget inn i prostitusjon. Den makroøkonomiske ideologien til de styrende myndigheter er basert på en «trickle down - teori» som går ut på at støtte og stimulering bør skje blant allerede økonomiske innbringende institusjoner og grupper i samfunnet. Inntekt og aktivitet i disse sektorene vil så spre seg automatisk til de deler av samfunnet hvor folk lever i fattigdom og har liten inntjening. GAP mener at en slik politikk ikke fungerer etter intensjonene og de derfor ønsker å jobbe mot denne tenkingen.

Vainola er også involvert i informasjon om livmorhalskreft og orienterte oss om workshops som hun hadde avholdt sammen med Michelle.

Miriam arbeider som forsker på GAP. Hennes oppgaver har vært å delta på møter i regi av myndighetene for at kvinners interesser skulle bli presentert. Spesielt har det vært viktig å inkludere kvinner i «White Paper» arbeidet. «White Paper» er den prosessen hvor lovforslag fremmes og diskuteres før de vedtas. Miriams oppsummering fra arbeidet med lovgivningen var negativ. Hun mente at GAPs innspill ikke kunne sees igjen i de lover som var blitt vedtatt. Årsakene til dette var todelt; reformer og lover vedtas på løpende bånd og det er liten tid til å komme med innspill. Den andre årsaken er at kvinners behov ikke er viktig nok for å bli prioritert.

GAP har også arrangert rundebordsdiskusjoner hvor kvinnelige politikere og grassrot-kvinner møtes for å utveksle erfaringer og meninger. Miriam mente det eksisterer en viss arroganse fra de valgte ANC representanter i deres forhold til velgerne. Holdningen ser ut til å være «dere vet hva vi står for, nå har vi makta og trenger ikke å konsultere dere». Gap jobber nå med en undersøkelse hvor de ser på den institusjonelle bevisstheten omkring kvinnespørsmål og hvordan politikken implementeres i praksis.

Etter lunsj 14. November - Ilitha Labantu: vold mot kvinner

Ilitha Labantu betyr «Sunrise for the people» og er en organisasjon som jobber i forhold til vold mot kvinner. Vi besøkte hovedkontoret sammen med to av GAPs representanter. GAP har samarbeidet en del med Ilitha Labantu og ønsker å fortsette med det også i 1998. Kontoret til Ilitha Labantu ligger i townshipen Gugulethu. Townshipene ble etablert av apartheidregimet for å skille de svarte fra de hvite. Bydelen består av et stort område med små murhus, noen butikker, skoler og politistasjon mm. I utkantene av townshipen ligger de «informal settlements». «Informal settlements» er områder hvor folk fra landsbygda har bosatt seg i håp om arbeid og et bedre liv. Boforholdene er svært dårlige. Barn og voksne bor

under plastsekker, i papp eller under bølgeblikktak. Sanitær og annen infrastruktur ser ut til å være helt fraværende.

Lederen for Ilitha Labantus kontor, Nozipho Ncaphai, fortalte at organisasjonen ble startet i 1990 og nå har seks underkontor. De nye kontorene er etablert som en følge av stadig større behov og etterspørsel etter Ilithas tjenester, også i rurale områder. Målsettingene for organisasjonen er å gi kvinner og barn umiddelbar støtte og rådgiving når de er utsatt for vold og overgrep. De ønsker også å undervise nærmiljøene om vold og de har egne opplæringsprogrammer er rettet mot den enkelte kvinnes behov. Disse programmene har som mål å styrke kvinner som individer og som deltakere i lokalsamfunnet. Ilitha Labantu har også egne kurs som gjennom teori og praksis skal sette flere i stand til å jobbe med kvinner og barn som har vært eller blir utsatt for vold og seksualisert vold. Temaer i kursene er å forstå de kjønns spesifikke og sosiopolitiske årsakene til vold, lære hvordan en bør møte voldsutsatte og å utvikle kommunikasjon og lederevner hos deltakerne. Målet med dette er å få flere involvert for å redusere omfanget av vold i townshipene. Organisasjonen arrangerer også kurs i grønnsaksdyrking og anerkjenner med det problematikken omkring økonomisk avhengighet og mulighetene til å bryte ut av en voldelig livssituasjon.

Nozipho var opptatt av de historiske årsakene til det store omfanget volden har i Sør Afrika. Hun mente at apartheid regimet har avlet vold og at dette har blitt reproduisert i nye generasjoner. Overgangen til formelt demokrati har ikke ført til nedgang i vold. Avisene rapporterte at Sør Afrika hadde verdens høyeste voldtekstrate. Også barna er utsatt for vold og for seksuelt misbruk i stort omfang og organisasjonen mener dette griper stadig mer om seg. Ilitha Labantu samarbeider med andre organisasjoner og har arrangert marsjer og møter bl.a. «Sixteen days of Activism»- en aksjonsrekke for å synliggjøre voldsproblematikken.

Etter Noziphos innledning informerte Marit om Kvinneuniversitet og vi hadde en kort erfaringsutveksling hvor bl.a. Bjørg fortalte litt om oppbyggingen av de norske krisesentrene.

Lørdag 15. November - Media Watch Workshop

GAP er med i nettverket Media Watch som har som oppgave å jobbe med medias fremstilling av kvinner og deres dekning av kvinnepolitiske spørsmål. Møtet ble holdt i Cape Town sentrum og 15-20 mennesker, de fleste kvinner, deltok. Jeremy Sarkin, jurist fra Western Cape University, holdt innledning om lovverket og hvilke rom det er for å bruke loven for å påvirke media til å bli mer «kvinnevennlig». Etter innledningen kom det noen spørsmål før forsamlingen gikk over til å diskutere hvordan Media Watch skulle forholde seg til «Sixteen days of Activism». Det ble satt ned en gruppe som skulle tromme sammen folk til å lage gateteater om vold mot kvinner.

Søndag 16. November - Tur til Kapp det gode håp

Søndag var fridag og vi brukte den til å reise til Kapp det gode håp med picnic-kurv og fotoapparatene fulle av film. En flott tur på tross av noen regnbyger.

Mandag 17 november- Besøk i Atlantis

Workshop om livmorhalskreft og KUNs etablereropplæring

Denne dagen reiste vi til Atlantis, en liten industriby 3-4 mil utenfor Cape Town. Michelle og Vainola fra GAP skulle ha workshop for et 30 talls kvinner om livmorhalskreft. Kvinnene var en blanding av helsearbeidere og etablerere. Både GAP og de fleste deltakerne brukte afrikaans som språk, og det ble oversatt til engelsk av og til. Møtet ble innledet med en generell diskusjon om kvinner stilling i Sør Afrika. GAPs representanter svarte på spørsmål fra salen om Beijing og forpliktelsene regjeringen har gått innpå i forhold til «Platform for action», videre om lokale budsjetter og lokalt styre. GAP hadde så en opplysningsrunde om kvinner og helse og hvilke forpliktelser regjeringen har.

Hoveddelen av workshopen dreide seg om livmorhalskreft; hva det er, risikogrupper, behovet for regelmessige celleprøver og hvordan celleforandringer og forstadier til kreft kan behandles. GAP la vekt på at livmorhalskreft er en sykdom som rammer fattige, sorte kvinner i størst grad. Årsaken til dette er at disse kvinnene ikke har informasjon bl.a. på grunn av analfabetisme, ikke har tilgang og råd til celleprøver og ikke i samme grad blir prioritert av myndigheter og helsevesen. Svarte kvinner får informasjon om å teste seg hvert 10. år mens hvite rike kvinner går til sjekk hvert 2-3 år. Etter denne innledningen var det åpent for spørsmål fra salen. Kvinnene hadde relativt mange spørsmål og avslørte også stort behov for å snakke om andre helsespørsmål som er spesifikke for kvinner bl.a. overgangsalderen.

Etter en deilig lunsj holdt Marit en innledning om Kvinneuniversitetets og vår etableringsopplæring. Bjørg supplerte henne med informasjon om mikrokreditt og nettverksbankene for kvinner. Kvinneuniversitetet og etablererkursene vakte stor interesse og vi fikk mange spørsmål og innspill. Deltakerne var spesielt opptatt av innretningen på kurset og den sensitiviteten som det viser i forhold til å anerkjenne kvinners spesielle situasjon. Også mikrokredittordningene var det stor interesse for. Kvinnene fortalte om forholdene i Sør-Afrika hvor myndighetene krever 30 000 Rand (ca 45 000 NOK) i egenkapital for at de skal gi etablerer lån med 20% rente. Diskusjonen omkring kreditt og etablering var nok en tydeliggjøring av hvor forskjellig de økonomiske kårene er i Sør Afrika og Norge.

Tur rundt i Atlantis

Etter workshopen ble vi tatt med av en gruppe av kvinnene på en rundtur i Atlantisområdet. Først fikk vi en omvisning på stedets sykehus hvor oversøsteren stolt viste frem de ulike avdelingene. Sykehuset skal ta seg av 100 000 innbyggere og har tre leger. På en avdeling hadde noen kvinner på frivillig basis startet opp et dagsenter for gamle pleietrengende. På fødeavdelingen fikk vi se for tidlig fødte barn som ble pleid etter «kengurumetoden» dvs mødrene bærer barna knyttet mot bryst og mage for at de skal ha kontinuerlig kroppskontakt og varme.

Vi be så tatt med til tre kvinner som hadde startet syverksted hvor de sydde brudekjoler og selskapskjoler. Vi var imponert over kvalitet og fremdrift i det de gjorde - uten at vi er eksperter innenfor feltet. Etter dette var vi innom Atlantis sitt «Multi Purpose Centre» som var i ferd med å bygges opp. Sentret har blitt støttet av myndighetene og skal inneholde barnehage, eldresenter, kafé, sted for ungdommen osv. Kvinnene i Atlantis sto sentralt i alt dette arbeidet, som ledere eller frivillige.

Siste delen av omvisningsrunde var til en liten landsby med 1500 mennesker hvor kirken har en sentral posisjon. Vi fikk informasjon og omvisning av kirkens pastor. Kirken eier jorden, skolen, forsamlingslokaler og driver sosialt arbeide blant befolkningen. Landsbyen har en del problemer med alkoholmisbruk, noe som ser ut til å være utbredt i Sør

Afrika. Nylig har kirken og noen av stedets kvinner dyrka opp et landbruksområde som de skal bruke til grønnsaksproduksjon for å bedre ernærings situasjonen og få inntekter. Det var håp om at inntektene skulle sette kvinnene i stand til å betale andre kvinner for å gjøre noe arbeid i huset slik at de økonomiske ringvirkningene kom flere kvinner til gode. Landsbyen ga oss som utenforstående et inntrykk av fattigdom sammenlignet med townshipene i Cape Town. Det finnes statsstøtte på å bygge hus, ca 20 000 rand. Det er imidlertid problematisk å få støtte fordi en må gjennom mange søknader og byråkrati. Pastoren la vekt på at på tross av at landsbyen var fattig hadde folk stolthet over det de hadde fått til av fellesgoder.

Tirsdag 18. november besøk hos Self-Employed Women's Union og University of Western Cape.

Self-Employed Women's Union (SEWU) har sitt kontor i Kinshasa township i Cape Town. Thozama Tsolo og Rose Horn er ansatt i fagforeninga. Sammen med fire av SEWUs medlemmer tok de i mot oss og ga orientering. SEWU er en fagforening for kvinner som ikke er i det formelle arbeidsmarkedet. Det uformelle arbeidsmarkedet kjennetegnes av liten tilgang på kreditt, opplæring og sosiale tjenester, det faller utenfor offisielle statistikker og blir ikke omfattet av arbeidsmiljølover. Dette gjør at det er «lett» å komme inn i denne delen av økonomien som står for en stor del av lands inntekter og produksjon. Kvinnene som er medlemmer i SEWU selger i smått, har arbeidsoppdrag i sine hjem eller yter tjenester. Noen har andre kvinner som jobber for dem, men de fleste tjener sitt daglige brød ved egen arbeidskraft. SEWU ble startet i Durban i 1993 og fikk lokalkontor i Cape Town tidlig 1997. Startkontingenten for å være medlem er 10 rand (15 NOK), med månedlig medlemsavgift på 5 rand (7,50 NOK).

SEWU ønsker å organisere disse kvinnene slik at de kan få bedre arbeidsforhold og større inntjening. Fagforeningen tilbyr jobbtrening i nye yrker utover baking og sying som er de tradisjonelle områdene, de tar opp problemer på vegne av kvinnene overfor myndighetene, f.eks om rett til egenmarkeds plass, gir juridiske lån og er en støtte i personlige og faglige problemer som kvinnene måtte ha. SEWU peker på adgang til kreditt som et av de største problemene. De bidrar med hjelp til å fylle ut lånesøknader og fordele midler som deres nederlandske donor har satt av til dette formålet.

Organisasjonen har en nær tilknytning til *SEWA*- den berømte indiske fagforeningen for kvinner som ble startet tidlig på 1970 tallet og som har vært en spydspiss i debatten omkring kvinner og uformell sektor.

SEWU er nyoppstartet og har ennå bare 160 medlemmer i Cape Town. Det er lite når en vet at den uformelle sektoren i millionbyen er svært stor og økende. Økningen skyldes stadig større migrasjon fra landsbygda og fra andre afrikanske land. Samtidig har flere bedrifter sagt opp arbeidere eller lagt ned slik at arbeidsløsheten er økende. Noe av grunnen til at så få, ennå, er organisert i SEWU er skepsis til denne typen organisasjoner. Kvinnene har blitt kontaktet av andre grupper og enkeltpersoner tidligere som ikke har holdt løftene de har gitt om å hjelpe dem. SEWU håper denne skepsisen kan snu slik at fagforeningen kan vokse seg stor og kanskje få til en egen kredittordning.

I diskusjonen etter Rose og Thozama sin introduksjon kom innvandrerspørsmålet opp. Noen av kvinnene mente at innvandrerkvinnene fra andre afrikanske land var godt organisert og tok seg til rett på markedene på bekostning av kvinnene fra Cape Town. Kvinnene kom også inn på hvordan de opplevde sin kvinnerolle og vi hadde en liten diskusjon om homofile og lesbiske i de sør afrikanske og det norske samfunnet. Disse diskusjonene er antakelig en illustrasjon på at en fagforening som organiserer kvinner også er opptatt av kvinnepolitiske spørsmål som ikke ligger direkte innenfor de tradisjonelle fagforeningsområdene. SEWU har bl.a. engasjert seg i aksjoner mot vold og voldtekt mot kvinner. Deres nyhetsblad hadde artikler om dette temaet hvor de diskuterte det store omfanget av vold, det faktum at stadig yngre jenter voldtas, den manglende forståelse og kapasitet det er innefor politi og rettsvesen, det store behovet for krisesentre og den generelle tausheten, privatisering og individualisering det er omkring vold og voldtekt.

Besøket ble avsluttet med at kvinnene viste frem sine produkter og frisørdamen blant dem inviterte oss til hårklipp neste gang vi var i Cape Town!

Self-Employed Women's Union

Etter lunsj 18.november - University of the Western Cape: Gender Equity Unit

Western Cape University var under apartheidregimet et universitet for de svarte. Universitetet fikk færre ressurser enn Cape Town University som var for de hvite studentene. Western Cape var en av hovedssetene for apartheidmotstanden og det var nesten daglige konfrontasjoner mellom politi og studenter tidligere.

Gender Equity Unit er en avdeling på Western Cape University som jobber for å gi undervisning i kjønsspørsmål og for å integrere slike temaer i den tradisjonelle undervisningen og forskningen på universitetenes institutt. Begrunnelsen for kjønns spesifikk forskning og undervisning er å samle også kvinners kunnskap og for å kunne bruke kunnskap om kjønn i en faglig og politisk sammenheng. Deres tverrfaglige kurspakke gir «master degree». I tillegg gir de egne kurs som en spesialisering for studenter som har andre fag. Beskrivelsen av deres arbeide understreket problemene med å få kvinne- og kjønsspørsmålene godtatt som viktige i universitetssammenheng. De fortalte om at lærerne som underviste på Gender Equity Unit måtte gjøre dette på siden av sine vanlige stillinger på sine institutt.

Judy som var leder av Gender Equity Unit var opptatt av å utvikle en feministisk forståelse og kunnskap som var de afrikanske kvinnenes egen. De var problematiserende på i hvilken grad «vestlige» teorier kunne brukes i en afrikansk og sør - afrikansk sammenheng. Judy var også opptatt av involvere menn i kjønnsdebatten - å få dem til å forstå at også menn har et kjønn.

På møtet ble også **African Gender Institute (AGI)** presentert. Naomi Tutu fortalte at AGI ble etablert på University of Cape Town i begynnelsen av 1996. Instituttets ide er å bygge og støtte kjønns sensitiv forskning over hele Afrika. De startet opp med seksuell trakassering som tema og har siden utvidet sin aktivitet til andre områder som kjønn og landfordeling og økonomi. AGI er nå i ferd med å bygge opp et bibliotek med kvinnelitteratur.

Diskusjonen etter innleggene ble lang og interessant. Vi utvekslet erfaringer om det å få inn kvinne og kjønn i forskning og undervisning og hadde mange felles erfaringer i Norge og Sør Afrika. Vi diskuterte teoriene om kjønn og den vestlige dominans som finnes i disse og problemene med å bruke disse i en Afrikansk sammenheng. Bjørg påpekte at anvendelsen av tradisjonelle teorier også kan være problematisk i en vestlig sammenheng. Et eksempel på dette er samiske kvinners livssituasjon som er ganske ulik den virkeligheten noen av de feministiske teoriene er bygget på. Det var en generell enighet om at teoriene måtte brukes kritisk og at en i forskning og politikk måtte velge *deler* av teorier som best beskrev det konkrete problemet en fokuserte på. Det var ellers en viss interesse for å få tilgang på kunnskap om arbeiderklassekvinner i Europa og deres deltakelse i samfunnsutviklingen og i konflikter. Også det nordiske velferdssystemet ble signalisert som interessant å få mer kunnskap om.

Onsdag 19.november DELTA og World University Service

DELTA ble startet for 20 år siden i Kenya. Organisasjonen driver kurs og undervisning. I Sør-Afrika har de konsentrert arbeidet sitt mot kvinner for at de skal utvikle lederevner og ta ansvar for endring i sitt nærmiljø. Kursene går over et år og koster fra 600 til 50 rand, avhengig av deltakernes betalingssevne. Kursavgiften kan betales i månedlige rater. DELTA fokuserer både på kvinners praktiske og strategiske behov. De gir kurs til NGOer og CBOer foruten enkeltkvinner som bor i de ulike townships. Undervisningen forgår på dag- og kveldstid og det er muligheter for kvinnene å ta barna med på kursene. DELTA håper at kvinnene selv sprer informasjon om kursene i sitt nærmiljø slik at stadig flere kvinner kan

skolere seg. Organisasjonen får støtte fra den danske kirken og fra en nederlandsk organisasjon. Støtte vil opphøre i 1999 og de er nå på leting etter nye donorer

Vi deltok på avslutningen av et kurs av DELTAs kurs. Kvinnene skulle presentere seg selv og snakke om et tema som opptok dem. Det hele ble startet med felles synging og dansing før to kvinner holdt sine innlegg. Etter innleggene var det en kort diskusjon og spørsmål til innleggene. Til slutt skulle kurslederne og de andre fortelle hvordan de synes innhold og form hadde vært. Det hele ble gjort i en trygg og positiv atmosfære og kvinnene så ut til å trives i hverandres selskap.

Presentasjon hos DELTA

Etter lunsj 19. november - World University Service

Vi hadde et kort besøk hos World University Service som driver voksenopplæring innenfor ulike felt. De har en egen «gender» avdeling som gjennom sine kurs og program skal bidra til kapasitetsbygging og «empowerment» blant kvinner. Det er også behov for ha et tilbud til de kvinnene som kommer tilbake til Sor Afrika fra eksil og behov for å gi kurs til andre læreinstusjoner i kjønsspørsmål.

Picnic på herskapsgård

Dagen ble avsluttet med en piknik for GAP ansatte, noen fra GAPs styre og Sissel-Tove , Marit og Bjørg. Pikniken ble holdt til ære for Anne fra Danmark som skulle slutte i GAP og for et av styremedlemmene som skulle reise til Irland. Vi holdt til ute på en gammel herskapsgård utenfor Cape Town hvor vi fikk nydelig mat og gårdens egen hvitvin. Dette var en fin anledning til å snakke uformelt med de som jobber på GAP.

Torsdag 20. november Workshop Social planning

Temaet for Kvinneuniversitetets workshop var «Social planning on women's terms». Det var ca 15 deltakere og workshopen varte fra 0930 til 1300. Workshopen ble holdt i Gap sine lokaler. De fleste på seminaret var Gap ansatte, men det var også kvinner fra andre organisasjoner.

Marit hadde en kort presentasjon av Kvinneuniversitetet før Bjørg startet workshopen med en innledning om begrepene «planning», «women» og «democracy» og «strategic and practical gender needs». Etter dette skulle deltakerne ha «summegrupper» hvor to og to diskuterte hva de la i begrepet demokrati. Så hadde Marit en del hvor hun tok for seg det norske planleggingssystemet og våre erfaringer med det. Dette ble også fulgt av summegrupper for å diskutere det sør afrikanske systemet. Til slutt oppsummerte vi hva som skulle til for at planlegging skulle skje på kvinners vilkår. Vi opplevde at deltakerne var engasjerte og at våre innledninger ga dem innspill til diskusjonen. Workshopen ble avsluttet med lunsj.

Fredag 21.november -Robben Island

Fredagen var fri og vi brukte dagen til å reise ut til Robben Island. På turen fikk vi omvisning i fengselet og på øya. Vi opplevde omvisningen som tidvis gripende, men savnet mer informasjon som kunne satt Robben Island inn i en større historisk og politisk sammenheng.

Lørdag 22. november -avreise

Vi ble kjørt av Miriam fra GAP ut til flyplassen og satte kursen mot Norge.

Konklusjoner

Samarbeid mellom GAP og Kvinneuniversitetet Nord

Vår oppsummering av besøket konkluderer med at vi «fant tonen» med GAP både faglig og sosialt. Selv om vi lever i ulike samfunn med ulike økonomiske, sosiale og politiske forutsetninger, fant vi mange likhetspunkt i forhold til våre erfaringer fra arbeid med kvinnespørsmål på faglig og politisk plan. Det gjorde at vi kunne gå inn i problemstillingene som sør afrikanske kvinner står oppe i nå og utveksle erfaringer. Vi lærte mye om Sør Afrika og hvilke forhold kvinnene lever under, men vi ser at vi bare har fått en første lille introduksjon til dette komplekse feltet.

KUN og GAP er ulike på noen felt. GAP jobber tidvis mer direkte politisk gjennom aksjoner som skal påvirke dagsaktuelle kvinnepolitiske saker. Det er sjelden KUN jobber på denne måten. Det kommer av at vi er ulike organisasjoner, men kanskje helst det at vi opererer i ulike samfunn. KUNs mener at behovet for kunnskapssamling og kunnskapsformidling er viktig i det «stadiet» det norske samfunnet er i. Sør Afrika har et mer politisert samfunn hvor bl.a. kvinnespørsmål er relativt nye og hvor aktivisme og bevisstgjøring er viktig. Felles for KUN og GAP er ønsket om å bidra til å styrke kvinners posisjon og kår i de respektive samfunn og at dette gjøres bl.a. gjennom å formidling av grassrotkvinnens behov og bedring av deres muligheter til innflytelse.

Samarbeidsområder

Noen hovedtemaer gikk igjen i diskusjonene med de ulike organisasjonene og med enkeltpersoner. Det første er vold mot kvinner. Det var mye debatt om dette, også i media. Grunnen til den enorme oppmerksomheten var flere. Kvinner vi spurte mente at det nå var større rom for å ta opp spørsmålet og at det var en faktisk økning i vold og seksualisert vold mot kvinner og barn. De mente også at respekten for politiet var blitt mindre. Diskusjonen om dette spørsmålet dreide seg rundt mange av de samme linjene som vi har hatt og har i Norge. Behovet for å gjøre problemet offentlig og dermed til noe som gjelder alle kvinner, og menn, behovet for krisesentre (shelter) og politiets og rettsvesenets behandling av de som søker hjelp. Omfanget og graden av vold og seksuell vold syntes enorm. Årsakene til dette er naturligvis flere. Det er stor fattigdom og arbeidsløshet i Sør Afrika, men slike forklaringsfaktorer er ikke tilstrekkelig alene. Frustrasjoner og fortvilelse føler også kvinner som lever i fattigdom uten at de i samme grad tar dette ut i aggresjon og vold. Det er også viktig å huske på at dette er et problem som er uavhengig av økonomisk posisjon. I bunn av volden ligger en nedvurdering av kvinner og et rollemønster som tildeler mannen den overordna posisjonen hvor voldsbruk kan inngå som en del av identiteten.

Vi tror at dette er et område for videre samarbeid mellom Gap og KUN. Vi har en generell erfaring med hvordan vi har behandlet disse spørsmålene faglig og politisk i Norge. Vi har også på KUN et eget prosjekt som dreier seg om hvordan kvinner og barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep behandles i rettsvesenet. Vi tror at det kunne være grunnlag for

- utveksling av faglitteratur og forskningsresultater,
- muntlig eller skriftlig fremstilling av endringen av forståelse av vold og seksualisert vold,
- workshops om bl.a. etablering av krisesentre og støttesentre mot incest og hvordan politi og rettsvesen forholder seg til spørsmålet.

-Vi tror også at etablering av direkte kontakt mellom de som jobber med dette spørsmålet vil være av gjensidig nytte.

Det andre temaet som ble diskutert mye var deltakelse i politiske prosesser og påvirkningsmuligheter. Knyttet til dette er også mobilisering av kvinner, kvinner som lokale endringsagenter og kvinne nettverksarbeid. GAP og andre organisasjoner ga uttrykk for stort behov for informasjon og kontakt mellom politikere og beslutningstakere og vanlige kvinner. Lover og reformer gjennomføres med stor hastighet og kvinners behov blir ofte oversett eller tilsidesatt. Parlamentarikere vi snakket med utrykte behov for å lære mer om hvordan politiske mål implementeres. Vanlige kvinner sa de kunne for lite om det nye politiske system og at de ikke viste eller kunne påvirke politikken. Også i disse diskusjonene kjente vi igjen mange av problemene fra den norske debatten om enn i en annen kontekst. Vi ser for oss flere mulige samarbeidsfelt

-utveksling av faglitteratur

-workshop om samfunnsplanlegging , politisk deltakelse/representasjon, nettverk

-oppbygging av et kurs i Sør Afrika etter modell og ide fra KUNs «Samfunnsplanlegging med kvinneperspektiv».

Utover disse hovedtemaene kunne det også være mulig å samarbeide om kvinner og helse og kvinner og mikrokreditt/nettverksbank/etablereropplæring f.eks ved å knytte norske «eksperter» til Gap eller andre institusjoner som jobber med dette. KUN har arbeidet med etablererkurs og har kontakter og kompetanse på nettverkskreditt. Denne type samarbeid kunne konkret utvikle seg til seminarer/kurs/workshop hvor en diskuterte disse temaene.

Når det gjelder finansiering av samarbeid vil vi bare nevne noen mulige kilder:

-For alle temaene kunne det være aktuelt å ta kontakt med FOKUS for eventuelt å knytte Sør Afrikanske organisasjoner til utvalgte prosjekt

- NORAD og/eller UD/andre departementer

- Fylker eller kommuner eller Likestillingsrådet

Kvinneuniversitets erfaringer - ble målene oppfylt?

Vår oppsummering av besøket er svært positive. Vi møtte engasjerte og kunnskapsrike kvinner. Vi møtte kvinner som levde i fattigdom i en township og vi møtte velstående kvinnelige parlamentarikere med universitets utdanning. Det vide spekteret av kvinner med ulike livserfaringer ga oss innblikk i en rekke sider av sør afrikanske kvinners liv. Vi var heldige som hadde Sissel-Tove som reisefølge. Hennes kjennskap til Sør- Afrika og spesielt Cape Town var helt uvurderlig. Dessuten hadde hun venner i Cape Town som gjennom middager og kjøreturer ga oss muligheten til også å bli kjent med mat og drikke, severdigheter og markeder og storslått natur. Folk ga gripende beskrivelser av hvordan det var å leve og kjempe under apartheid- og hvordan det nye landet ser ut fra deres ståsted.

Det faglige opplegget var tett pakket, antakelig litt for tett. Vi skulle ha hatt litt lengre tid på noen møter og noen få av møtene var ikke de rette i denne sammenhengen. Vi kunne kanskje ønsket oss en mer generell innføring i de politiske og sosiale forholdene i Sør Afrika, men samtidig var denne «pang-starten» en god motivasjon for å lære mer nå i etterkant.

Vi tok del i interessante faglige og politiske diskusjoner hvor vi fikk brynet oss mot nye argumenter. Oppi alt dette var det også godt å oppleve at kunne bidra med vår egen kunnskap og erfaring fra arbeid med kvinnespørsmål i Norge.

Ja, vi fikk knyttet kontakter og samlet kunnskap, og fikk inspirasjon til eget arbeide hjemme. På grunn av tidspresset og at dette var vår første kontakt fikk vi ikke til en klar konkretisering av videre arbeid. De foreslåtte områdene til samarbeid er basert på vår vurdering av hva vi kan bidra med og hvordan vi tolket de signalene vi fikk under besøket. Diskusjonen om hvilke områder som skal prioriteres må fortsette via post og e-mail mellom Gender Advocacy Programme og Kvinneuniversitetet Nord. Vi mener vi har et godt grunnlag for å jobbe sammen.